

I. Г. Лаврук,

дослідник кафедри економіки підприємства та управління персоналом, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

ORCID ID: 0000-0002-5435-6809

С. І. Тодорюк,

к. е. н., асистент кафедри економіки підприємства та управління персоналом, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

ORCID ID: 0000-0003-4399-5952

В. І. Кифяк,

к. е. н., доцент кафедри економіки підприємства та управління персоналом, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

ORCID ID: 0000-0002-6104-6403

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.11.40

НЕРІВНІСТЬ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

I. Lavruk,

researcher, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

S. Todoruk,

PhD in Economics, assistant of Department of business economics

and Human Resource management, Chernivtsi Yuriy Fedkovich National University

V. Kyfyak,

PhD in Economics, Associate Professor of Department of business economics and Human Resource management,

Chernivtsi Yuriy Fedkovich National University

INCOME INEQUALITY IN UKRAINE

У статті досліджено нерівність доходів населення як один із чинників, що порушує внутрішню структуру економіки держави. Розкрито основні причини виникнення диференціації населення України та детально вивчено статистичні дані, на основі яких зроблено висновки щодо ситуації, що склалась в економічній складовій держави. Проаналізовано структуру доходів населення та визначено частку заробітної плати як основного чинника, що формує бюджет сім'ї. А також зроблено порівняння мінімальної та середньої заробітної плати в сусідніх та Європейських країнах і Україні. Результати дослідження свідчать про низький рівень життя населення, невідповідність підвищення заробітної плати відносно купівельної можливості людей, збільшення частки тіньового сектору економіки, міграційних процесів тощо.

Тому окреслено комплексний підхід щодо визначення основних наслідків диференціації суспільства і запропоновано шляхи зменшення нерівності доходів населення.

The inequality of incomes as one of the factors that deforms the internal structure of the state's economy is investigated in the article. The main causes of population differentiation, namely: educational level, the share of the shadow sector in the country's economy, the level of inflation and wages, the share of the poor, etc. are revealed. The statistical data, which are directly related to the inequality of social revenues, are analyzed in depth. The conclusions about the situation, which was formed in the economic environment of the state, were made.

The structure of income of the population is analyzed and the share of wages and social transfers in the budget of the family is determined. Also, statistical comparisons of the minimum and average wages in neighboring and European countries and Ukraine were made. It is revealed that in the

countries of the post-Soviet area employees are more materially motivated, except for Kazakhstan, their average salary is 365 euros. The results of the research indicate that the population is living low, inconsistent wage increases with regard to the purchasing power of people, increasing the share of the shadow sector of the economy, migration processes, etc. The Gini coefficient in Ukraine indicates the small gap between the poor and the rich, it is 28.2%.

But also this coefficient does not account for several other factors that significantly influence its formation, such as gross national product, gross domestic product, standard of living, inflation, the proportion of poor people in the total population, the size of the informal sector in the economy, the average expected life expectancy, etc.

Also, a certain pattern in the structure of spending and savings of the population over the past two years has been observed: the cost of purchasing goods and services has decreased, property income has increased and at the same time the share of accumulation of non-financial assets has increased. But according to the State Statistics Service of Ukraine in 2018 — 25% of the population lived below the poverty line, as evidenced by the low level of material position and the purchasing power of people.

Therefore, an integrated approach to determining the main consequences of differentiation of society is outlined and ways of reducing the inequality of incomes are proposed.

Ключові слова: диференціація доходів, зайнятість, заробітна плата, купівельна спроможність населення, ринок праці.

Key words: income differentiation, employment, wages, purchasing power of the population, labor market.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

На сучасному етапі розвитку суспільства економіка нашої держави знаходиться в досить нестабільному становищі. Це спричинено такими факторами, як нерегульована ситуація на сході України, несприятливий інвестиційний клімат, високий рівень безробіття, низька заробітна плата та купівельна спроможність, інфляція тощо. З кожним роком нерівномірність розподілу доходів населення зростає і послаблює економічний розвиток країни. Майже половина українців живе за межею бідності, а більша частина кваліфікованої робочої сили емігрує за кордон, у результаті чого соціальна напруженість зростає. Політична нестабільність, низький рівень життя, процвітання тіньової економіки, високий рівень корупції, низька заробітна плата — це все причини високої диференціації доходів. Тому діяльність держави має бути спрямована на те, щоб не тільки стабілізувати соціально-економічну ситуацію в країні але й максимально зменшити різницю в доходах між бідними і багатими. Досвід багатьох Європейських країн свідчить, що соціальна нерівність є глобальною проблемою, яка потребує постійного контролю.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблема нерівності доходів є досить актуальною не лише в Україні але і поза її межами. На сьогодні є багато вчених, які досліджують і намагаються виявити основні причини виникнення диференціації доходів населення. Серед вітчизняних економістів слід відзначити дослідження І. Благун, В. Булавінець, О. Вільчинсь-

кої, С. Волошиної, Н. Дучинської, О. Заклекти, Е. Лібанова, С. Панчишин, М. Туган-Барановського, Н. Холод тощо. Науковці описують у своїх публікаціях основні шляхи вирішення фінансової нерівності суспільства як на державному, так і на загальноосвітньому рівні. Слід виділити і зарубіжних вчених, які поглиблено вивчали зазначену проблему, а саме: Т. Аткинсона, Н. Каквані, Д. Ламберта, Р. Лермана, А. Макалея, А. Сена та ін.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є дослідження диференціації доходів населення та порівняння їх розміру з іншими Європейськими країнами. А також вивчення та зіставлення основних статистичних показників, що показують нерівність доходів суспільства та запропонування шляхів щодо вирішення визначеної проблеми.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сьогодні Україна є лідером серед країн із найменшим розривом між бідними та багатими. Експерти стверджують, що отримані дані далеко не однозначні, якщо не зосереджуватися виключно на фінансовій нерівності. Адже за результатами Всесвітньої доповіді про щастя за 2018 рік наша держава посідає 138 місце з 156 країн за індексом щастя населення [1]. Це пов'язано безпосередньо із нерегульованою ситуацією на сході держави, яка руйнує внутрішню структуру економіки, порушує диспропорцію як макро-, так і мікропоказників, що пов'язані із фінансовим добробутом суспільства.

Важливим індикатором вимірювання економічної нерівності є доходи населення. Джерелами формуван-

ня доходів домогосподарств в Україні виступають: заробітна плата, пенсії, стипендії, субсидії, соціальні допомоги, доходи від підсобного господарства, доходи від підприємницької діяльності і самозайнятості, доходи від власності, інші доходи (спадок, аліменти, гонорари тощо) [2]. У високорозвинених країнах світу частка заробітної плати у структурі загальних доходів населення перевищує 80%, що свідчить про те, що в суспільстві повністю реалізується відтворювальна функція заробітної плати як основного компонента формування бюджету родини. В Україні ж соціальні трансфери становлять майже половину від структури доходів населення, що, в свою чергу, показує пряму залежність людей від державного бюджету.

За останній рік середня номінальна заробітна плата зросла на 24,9% в Україні і сягнула у грудні 2018 року 10573 гривні [3]. Та порівняно з іншими сусідніми та Європейськими країнами українці мають найнижчий рівень доходу.

Згідно з даними таблиці 1 можна зробити висновки про те, що у Люксембургу (1999 євро), Ірландії (1614 євро) та Нідерландах (1578 євро) найбільша мінімальна заробітна плата, а найменша — у Казахстані та Україні відповідно 68 євро та 112 євро. Оскільки доходи українців є досить низькими, вони змушені виїхати на заробітки за кордон з метою покращення свого матеріального становища. А частка населення, що залишається в державі, переходить працювати в тіньовий сектор економіки, погоджуючись на зарплату в "конверті", негідні умови праці, соціальну незахищеність тощо.

Україна посідає останнє місце в Європі та серед пострадянських країн (окрім Казахстану) за розміром офіційної середньої зарплати. У Польщі вона складає 1102 євро, в Угорщині — 955 євро, Румунії — 787 євро, Білорусі — 400 євро, Словаччині — 980 євро. Можна

Таблиця 1. Мінімальна та середня заробітна плата в Європейських, сусідніх країнах та США станом на 1 січня 2018 року (€ = 33,49 грн)

Країна	Мінімальна зарплата в місяць, €	Середня заробітна плата, €
Великобританія	1401	2498
Німеччина	1498	3703
Франція	1498	2957
Бельгія	1563	3401
Нідерланди	1578	2855
Ірландія	1614	3133
Люксембург	1999	4412
Словаччина	480	980
Хорватія	462	1081
Чехія	478	1149
Угорщина	445	955
Естонія	500	1221
Польща	503	1102
Литва	400	885
Румунія	408	787
Латвія	430	1013
Португалія	677	1158
Греція	684	1092
Мальта	748	1379
Словенія	843	1626
Іспанія	859	2189
Україна	116	283
США	1048	3820
Болгарія	261	586
Казахстан	68	365
Білорусь	127	400

Джерело: сформовано за даними Евростату [4].

стверджувати, що українці для країн Європи є дешевою висококваліфікованою робочою силою, яка як формує ринок праці так і регулює попит і пропозицію на ньому.

За роки незалежності України рівень добробуту суспільства знизився і деформував структуру доходів населення. Ця диференціація зумовлена багатьма чинниками, а саме:

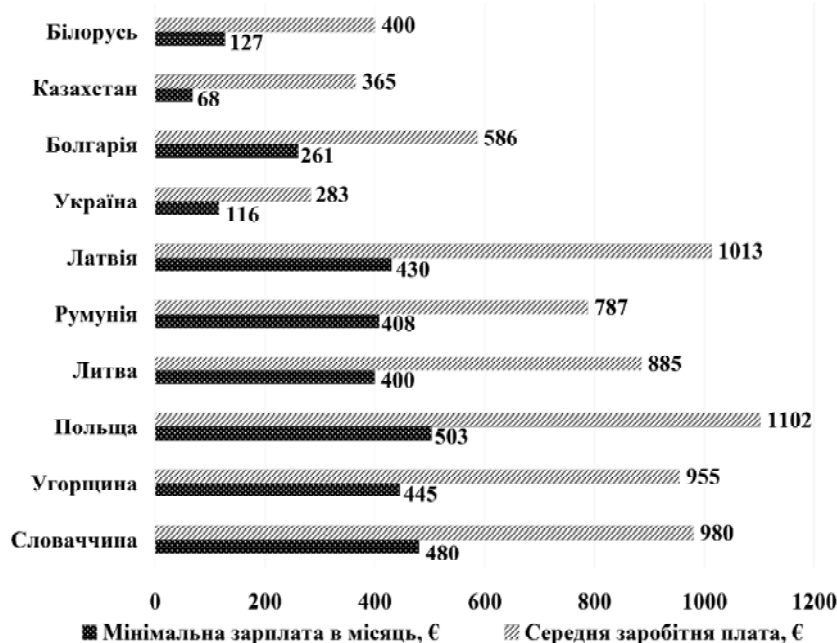

Рис. 1. Мінімальна та середня заробітна плата в сусідніх та пострадянських країнах станом на 1 січня 2018 року (€ = 33,49 грн)

Джерело: [4].

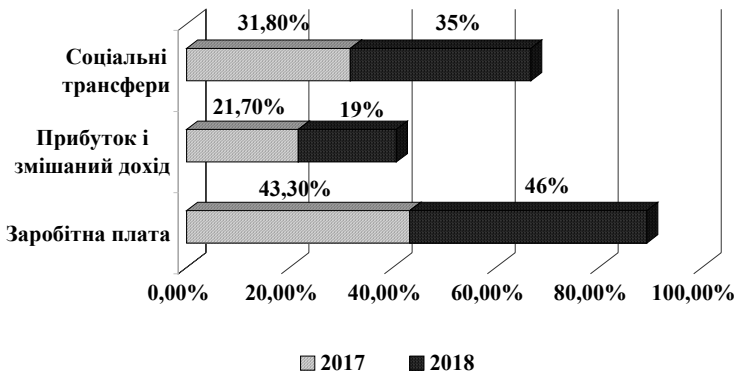

Рис. 2. Структура доходів населення у 2017–2018 роках, %

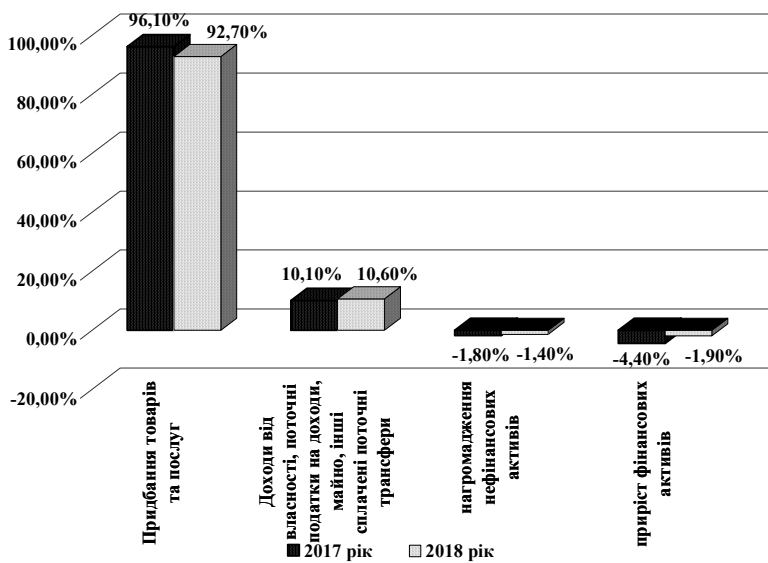

Рис. 3. Структура витрат і заощаджень населення за I півріччя 2017–2018 років, %

Джерело: [3].

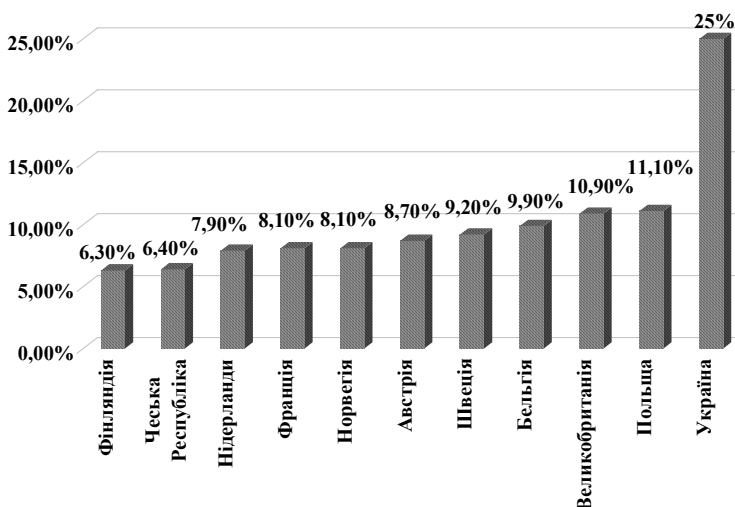

Рис. 4. Частка бідного населення станом на січень 2018 рік, %

Джерело: [4].

— зміна мінімальної та середньої заробітної плати;
 — рівень освіти;
 — частка тіньового сектору в економіці держави;

— рівень корупції у суспільстві;
 — частка бідного населення тощо.

Як бачимо, в структурі доходів населення спостерігається збільшення частки соціальних трансферів, які в порівнянні з 2017 роком зросли на 3,2% та становлять 35%. Наприклад, соціальне забезпечення в структурі доходів американців становить 13%. Тобто тенденція залежності українців від соціальної допомоги зростає і свідчить про підвищення рівня малозабезпечених верст населення. У структурі витрат і заощаджень населення за I півріччя 2017–2018 років також прослідковується певна закономірність.

У 2018 році покращилися показники нагромадження нефінансових активів та приросту фінансових активів в порівнянні з 2017 роком. З одного боку, статистичні дані свідчать про зростання рівня добробуту населення, але це помилкова думка, оскільки витрати на придбання товарів та послуг зменшилися у 2018 році. Отже, ми можемо стверджувати те, що за рахунок економії у населення появилась можливість заощаджувати грошові кошти. Та за офіційними даними у 2018 році 25% населення України жило за межею бідності, а доходи нижче середнього рівня мали більше половини населення — 58,7%. Цього ж року за рівнем достатку українці були визнані одними з найбідніших на планеті (123 місце).

У розвинених країнах світу таких як Фінляндія (6,3%), Франція (8,1%), Австрія (8,7%) частка бідного населення не перевищує 10%, а в Україні сягає 25%. Для порівняння у Польщі цей показник становить 11,1%, що свідчить про досить сприятливе соціально-економічне становище держави.

Для того щоб визначити нерівномірність розподілу доходів у суспільстві використовують статистичний показник — коефіцієнт Джині. Він показує на скільки великим є розрив доходів між багатими та бідними і коливається від 0 до 1. Чим ближче число до нуля тим більше людей отримують однаковий дохід і навпаки. У 2017 році Україна потрапила в трійку лідерів серед країн, де коефіцієнт Джині є найменший.

Найбільший розрив між багатими і бідними спостерігається у Південній Африці (63,1%), Сінгапурі (47,8%), Китаї (47,4%) та США (45%), а найменший у Швеції (23%), Німеччині (27%) та Україні (28,2%). Цей коефіцієнт розраховує тільки фінансову складову суспільства і не включає такі показники як рівень життя, ВВП на душу населення, рівень корупції, середня очікувана тривалість життя

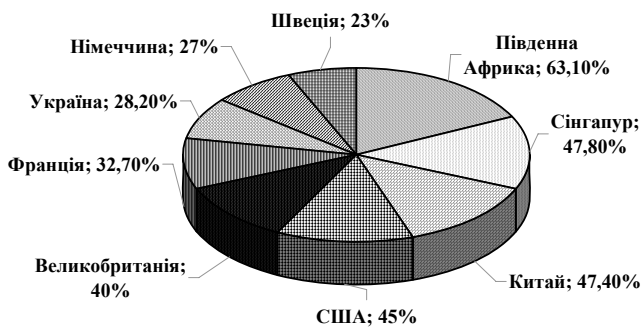

Рис. 5. Коефіцієнт Джині в різних країнах світу за 2017 рік

Джерело: [4].

тощо. Тому опиратися виключно на індекс нерівності не варто, адже це лише поверхнева статистична інформація, яка не включає ряд інших факторів, що впливають на доходи населення.

На сьогодні Україна залишається однією з найкорумпованіших країн світу. У 2017 році наша держава посіла 130 місце серед 180 країн у світовому Індексі сприйняття корупції (CPI), а у 2018 році — 122 місце [5]. Із пострадянських держав Україну випередили всі країни Балтії, а також Молдова, Вірменія, Грузія і Білорусь. Навіть середня очікувана тривалість життя українців порівняно з іншими народами є низька і у 2017 році склала 72 роки. До прикладу в Монако цей показник становить 89,4 роки, у Японії — 85,3 роки, у Сингапурі — 85,2 роки [6].

Згідно з офіційними даними нерівномірність розподілу доходів населення в Україні залишається на низькому рівні, але ряд інших статистичних показників, які тісно взаємопов'язані із ними свідчать про складне і досить несприятливе становище держави. Та незважаючи на це кількість мільйонерів у нашій країні неухильно зростає, як і по всьому світу. За останній рік у світі з'явилося 2,3 мільйони нових мільйонерів, внаслідок чого їх загальна кількість сягнула майже 42,2 мільйони [7]. В Україні у 2017 році 1061 громадянин задекларував дохід, що перевищує мільйон гривень, а у 2018 — 4817 осіб [8].

ВИСНОВКИ

Отже, на сьогодні в Україні доходи населення не відповідають сучасним стандартам життя суспільства, а соціально-економічне становище потребує термінових змін та державного регулювання, адже законодавчо-нормативна база є застарілою і не дієвою.

За офіційними даними Україна входить в трійку лідерів серед країн, де розрив між бідними і багатими є найменший. Але, насправді, це лише цифри, які не співпадають із сучасним життям населення. Більшість українців живе у злиднях, рівень корупції та безробіття зростає, а кваліфікована робоча сила виїжджає закордон у пошуках кращого життя. Це передусім виступає перешкодою для економічного прогресу держави. В Європейських країнах диференціація доходів у суспільстві присутня, але вона знаходиться на допустимо реальному рівні, навіть країни пострадянського простору випереджають Україну за соціально-економічним розвитком.

Тому подолання проблеми соціальної нерівності в Україні можливе лише за умов проведення ефективних реформ у економічній, політичній, фінансовій та інших сферах.

Література:

1. Світовий звіт про щастя 2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://worldhappiness.report/ed/2018/>
2. Нерівність доходів населення в Україні: чинники та сучасний стан // В.М. Булавинець, О.І. Заклекта // Ефективна економіка — 2017. — № 11 [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrstat.gov.ua>
4. Офіційний сайт Євростату [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://ec.europa.eu/eurostat>
5. Офіційний сайт Центрального розвідувального управління [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>
6. Офіційний сайт World Economic Forum [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.weforum.org/>
7. Офіційний сайт Global Wealth Report [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.credit-suisse.com/corporate/en/research/research-institute/global-wealth-report.html>
8. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://sfs.gov.ua/>

References:

1. World happiness report (2018), available at: <http://worldhappiness.report/ed/2018/> (Accessed 05 March 2019).
2. Bulavynets', V.M. and Zaklekta, O.I. (2017), "Inequality of Income in Ukraine: Factors and Current Status", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/> (Accessed 05 March 2019).
3. State Statistics Service of Ukraine (2019), available at: www.ukrstat.gov.ua (Accessed 05 March 2019).
4. The official web site of Eurostat (2019), available at: <https://ec.europa.eu/eurostat> (Accessed 05 March 2019).
5. The official web site of Central Intelligence Agency (2019), available at: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/> (Accessed 05 March 2019).
6. The official web site of World Economic Forum (2019), available at: <https://www.weforum.org/> (Accessed 05 March 2019).
7. The official web site of Global Wealth Report (2019), available at: <https://www.credit-suisse.com/corporate/en/research/research-institute/global-wealth-report.html> (Accessed 05 March 2019).
8. The official web site of State Fiscal Service of Ukraine (2019), available at: <http://sfs.gov.ua/> (Accessed 05 March 2019).

Стаття надійшла до редакції 25.05.2019 р.